

ראיון מיוחד עם משה קול, יו"ר הוועד הפועל של "העובד הציוני"

נשמה או בניני ענק?

החזרת הרוח החלוצית להסתדרות היא סיסמת "העובד הציוני" לקראת הבחירות להסתדרות הישראלית של העובדים העבריים בישראל, הנערכות ב-27 למרס 1955. אפולוטיזציה של ההסתדרות הישראלית, יציאתה משטחי הרוח, היעדר רבדיניות הפנים, התמכרותה למשימות האיגוד המקצועי, פיתוח התשבות, הונדק מקצועי ועזרה הדדית הן הנקודות היסודיות של מצע "העובד הציוני", כפי שהסביר משה קול בראיון זה יוחד שנתן לכתב "העולם הזה" במשרדו.

מר קול, מה הוא הייחוד של "העובד הציוני" בהסתדרות?

הוא מייצג את העובדים הלא-סוציאליסטיים בהסתדרות.

למה כוונתך, באומרך עובדים לא-סוציאליסטיים?
כוונתי לעובדים בכל המקצועות, גם במקצועות החופשיים, בעיר ובכפר, בהתיישבות ובתעשייה, המאמינים ברעיון המזיגה של ציונות ועבודה. הם רוצים שרובו של העם יהיה פרודוקטיבי, עובדים המתפרנסים מעמלם. אך יחד עם זאת מאמינים העובדים הלא-סוציאליסטיים בחיוב שבקיומן של שכבות כלכליות שונות. כי דמוקרטיה כנה ואמיתית יכולה להתקיים רק עליידי מאון כוחות.

מר קול, האם אין דעה זו זהה עם דעתה של המפלגה לנה הפרוגרסיבית?

כמובן, זאת התרופה של הוועד הציוני לתכניתה של המפלגה הפרוגרסיבית.

האם זאת אומרת ש"העובד הציוני" קרם למפתחה הפרוגרסיבית?

כן. הוועד הציוני התארגן כסיעה בהסתדרות עוד ב-1935. כינוס היסוד היה ברעננה. אם כי תחילתו, למעשה, עוד בראשית 1930, כאשר חלוציו הקימו את הקיבוץ הראשון, של הנוער הציוני, במקום בו עמד כיום בית-החולים בילינסון (ליד פתח-תקפה).

בדומה, ראשיתו של "העובד הציוני" בארץ היא כתנועת התיישבות.

נכון מאד. והיום מגיעים ממדיה של התיישבות הוועד הציוני משאר-ישוב בצפון עד בית-נחמה ליד לטרון, מעין-השלושה בנגב עד לכפר גליקסון בשומרון. כסך הכל 15 מושבי עובדים, 7 קבוצות ו-5 כפרים נוער. נוסף לזה למפלגה הפרוגרסיבית חברים ביותר מ-300 יישובים במסגרת המועצה החקלאית (כמו דישון, על גבול הלבנון, שובל בנגב, כסלון בהרי ירושלים) שרוב תושביהם חברי ההסתדרות והוועד הציוני.

ומה מספר החברים בהתיישבות, לכל שנוחותיה, מר קול?

60000 איש ועל כך גאחתו של הוועד הציוני. כי הוא רואה את תפקידו העיקרי בחינוך הנוער והעם להגשמה, להתיישבות וליצירת ערכי יסוד בכלכלה.

ומה מספר חברי "העובד הציוני" בעיר ובמושבה?

כ-9000. בסך הכל לועד הציוני 15 אלף חברים, כפי שהוכח במפקד שנערך בשבוע שעבר לקראת הבחירות הקרובות להסתדרות.

מר קול, מה היא תמצית מצעו של "העובד הציוני" לקראת הבחירות להסתדרות?

ההסתדרות לא הצליחה להתאים את עצמה לתנאים החדשים שנוצרו עם קום המדינה. עליה לעסוק רק באגוד המקצועי, בעזרה הדדית לחברי, ולמלא תפקידים חלוציים בשטח המשק והתיישבות.

באילו מובן לא התאימה עצמה ההסתדרות לתנאים החדשים?

היא עדיין נושאת בתפקידים שהיתה צריכה להעביר, מזמן, למדינה כגון קופת-חולים.

האם אתה רוצה לפרש נקודה זאת, מר קול?

אין בכוח העובדים לשאת במעמסה זו (של קופת חולים) ויתר-על-כן לו היה קם ביטוח רפואי מלכתחילה מבטח גם כל אותן השכבות שאינן הגנות ממנו כיום. מכל מקום הן הן שאפילו מפלגות — לא ההסתדרות — מחזיקות קופת-חולים.

מר קול, מה הם התפקידים האחרים ש"העובד הציוני" ניהל רוצה להעביר מן ההסתדרות?

את כל התפקידים העוסקים בשטחים הנוגעים לענייני רוח ורעות (כמרכז החינוך והתרבות) ולעניינים מדיניים-פנימיים (כרשימות לבחירות העירוניות).

מדוע?

כי הוועד הציוני לחם למיד לכן שכל העובדים יהיו בהסתדרות אחת. אני פניתי אישית במברק למועצת ההסתדרות העובדים הלאומית בעכו (בירוש שעבר) וביקשתי להצטרף להסתדרות וגם פנינו בומנה, לפועלי אגודת ישראל להפועל המזרחי, שכבר עשו את הצעד הראשון, עליידי הצטרפותם לאגוד המקצועי. ורק עליידי כך, שההסתדרות לא תעסוק בשטחים, כשטחי רוח, דעות ומדיניות-פנים. אפשר לצפות להצטרפות כל העובדים להסתדרות.

מר קול, האם היו אלה ההסתדרויות העובדים היחידים ש"העובד הציוני" פנה אליהן?

כמובן שלא. הוועד הציוני רואה בכרכה את כניסתם של העובדים הצי"כ כסיעה להסתדרות ומכיון שצעותיהם חוזרות על אלה להן מטיף הוועד הציוני זה עשרים שנה בהסתדרות, הרי סופם להתמוג

כפי שכבר קרה פעם לאחד מפלגיהם. וההיסטוריה, כידוע, חוזרת לפעמים על עצמה.

מר קול, האם הנקודות האלה, האפולוטיזציה של ההסתדרות, הן היחידות במצע "העובד הציוני" לקראת הבחירות להסתדרות?

לא. כבר לפני עשרים שנה תבעתי בחיבור אחת, חלוקת עבודה. כיצד? את היסוד הלשכתי המפלגתי שהתקיימו אז והקמת לשכות כלליות. דעתי היא שאדם החי על עבודה צריך להיות חופשי מכל לחץ. איש לא צריך לדרוש ממנו פנקס כשהוא בא לבקש עבודה. זאת היא הזכות הטבעית של האזרח.

הביעה זו הוגשמה, נכון, מר קול? כן היא התממשה ב-1942 ואף זכתה להיות היו"ר הראשון של מרכז לשכות העבודה הישראלית, אותו הקימותי. היתה זו הפעם הראשונה שכל ארגוני הפועלים ישבו ליד שולחן אחד בענייני חלוקת עבודה.

האם "העובד הציוני" הסתפק בכך?

לא. הלשכות צריכות כיום להיות ממלכתיות. תחת פיקוח מבקר המדינה. כדי שלא יהיה מקום לשום לחץ והפלייה. תביעה זו כבר העלינו בבחירות האחרונות להסתדרות, ב-1949.

מר קול, תן לי, בבקשה, דוגמה של הפלייה.

הנה בא אלי אתמול יוצא עדות המזרח ושאל אותי מדוע רוסמים את ארץ המיצא בלשכה. ואפילו אם אני בטוח שאין הכחנה להפלייה, הרי אסור שיהיה קיים אפילו חשד, ובעיקר אצל העולים החדשים. או קח את בעיית הקשישים. מכיון שיש מסודות שאינם מקבלים עובדים מעל לגיל 35 יש לשכות שאינן רוסמות עובדים מעל לגיל זה, או מעל ל-40. אם כי הגיל המסכימלי הוא 45. יש להקים לקשרים שים לשכות מיוחדות מטעם המדינה כדוגמת הלשכות לנוער. של המהפכה הממלכתית שלנו.

אני מניח, מר קול, כי היית אומר בסיכום כי "העובד הציוני" נלחם לשינוי פני ההסתדרות?

נכון מאד. הוועד הציוני היה רוצה שההסתדרות תתרכז בתפקידים האיגוד המקצועי — פתחת כל הענפים והמקצועות לכל העובדים ושמירת רמת חיים הוגנת לאינטליגנציה העובדת, שטח שהזונח על-ידי ההסתדרות. יש להגן על הסטטוס של הרפואים, המהנדסים והאקדמאים האחרים, לתת להם את השכר הנכון, ולעודד צעירים להשתלמות, התמחות ולימודים.

ימח הם התחומים האחרים, בהם היה "העובד הציוני" ניהל רוצה שההסתדרות תעסוק?

בעזרה הדדית, אך בתחום מוגבל, כגון גיוס אמצעים למלחמה באבטלה ועזרה למובטלים בשיתוף עם משרד העבודה. בטיפול הקרואציה, במקום הרחבת החברות ההסתדרותיות הגדולות. בסיוע לשיכון. בעידוד העובדים ליציאה לאזור הפיתוח עליידי הקמת שיכונים מתאימים וקביעת דרגת שכר יותר גבוהה. ובכך שונה הוועד הציוני מסיעת הצי"כ, הרוצה שההסתדרות תהיה איגוד מקצועי בלבד.

מר קול, מה כוונתך, "העובד הציוני" לעשות בחברות ההסתדרותיות הגדולות?

להעביר איתן, בשלמותן או בחלקן, למדינה ולהתאימן למצב החדש בארץ. סולל-בונה, למשל, הוקם לפני עשרות בשנים כדי למלא תפקידים של משרד לעבודות ציבוריות ולפעול בשטח הפיתוח. כיום המדינה היא בצריכה להיות בעלת המכשיר הקבלני הגדול ביותר. או מקורות, שהיא בעלות משותפת של ההסתדרות והסוכנות. הייתכן כי למדינה לא יהיה חלק בבעלותה על חברת-מים חיונית זאת?

ימה הצעת "העובד הציוני" במקרה זה?

שההסתדרות תחתור על חלק מבעלותה (בניח תסתפק בשליש במקום בחצי שיש לה כיום) כמו שהסוכנות מסכימה להסתפק בשליש ב"מקורות והמדינה תכנס כשותף, בשליש הבעלות. אפילו חוגי מפא"י כבר הגיעו למסקנה זאת אולם טרם יכולים להתנכר על עצמם כדי להחליט בענייני זה.

מה יהיה בסופו של תהליך זה, מר קול?

ההסתדרות תתפוש את המקום המתאים לה. כשם שהסוכנות, בהנהגתה אני חבר (כגונר-חבר ומנהל מחלקת עליית הנוער והילד), הסכימה לחתור על שטחי פעולה מסוימים שבאופן טבעי עברו למדינה כן חייבת גם ההסתדרות לצאת בשטחי פעולה לא לה.

יובה הוא המקום המתאים למפעלי ההסתדרות?

מפעלי ההסתדרות צריכים להיות מופנים לפיתוח, לא לשלטון ולא לרחמים. התנגדתי, למשל, בשעתה, לרכישת נשר (בית-החרושת למלט בחיפה). אמרתי: לכל הפועלים (בנשר) עברים? נשר נמצא בחיפה העברית? למה להשקיע בזה הון? למה לשחרר הון המושקע בארץ? אם רוצים ליצור מקומות עבודה ומפעלי-פיתוח — נקים משהו חדש בארץ!

התיבה הפרט לי תפקידים נוספים ש"העובד הציוני" מייצג להסתדרות?

כן. לעודד את הנוער לעבודה ולהתיישבות, ללמד מקצוע לאדם המתנחל במעברה. זה יותר חשוב מאשר לבנות בנייני פאר. מעל לכל יש להחזיר את הרוח החלוצית להסתדרות. פעם היתה נשמה גדולה במשרדים קטנים. כיום — נשמת ההסתדרות נתקת בבניינים גדולים. על ההסתדרות לחזור לייצורה הראשון ועליה להתאים את עצמה למהפכה שבאה על המדינה.

המלחמה הקרה איש השנה

השבועון האמריקאי טיים, שבועיה הנרד, לוס, הוא ציר אמריקה ברומא ובעל לשגרי רת אמריקה באוהו עיר, לא התקשה בבחי רת איש-השנה, שהיה צריך לסמל את 1955. הוא בחר בבוס שלו: ג'ון פוסטר דאלס, שרהחוק האמריקאי.

קשה היה לתאר איש-שנה פחות מתאים. ג'ון פוסטר דאלס הוא בישמל — מעטים שריהחוק האמריקאים שהצליחו פחות. בי תום השנה היתה קיימת חומה של אי-אמון בין אמריקה ובנות בריתה. ואם ניצול דאלס מתבוסה מוחלטת באירופה, הרי היה זה כי זכותו של אדם אותו השמיץ הוא (והשבועון טיים) כמעט ללא הסוגה: סואר מנדס-פראנס, שהצליח כמעט בנס לגרום לאישור חוזי פאריס לחימוש גרמניה ממש בימים האחרונים של השנה.

טיפה קמנה. אם חסר ברק בחוג מדיני נאי אמריקה, לא זרח גם כוכב המדינאים הסובייטיים. השנה עברה מבלי שתצא ממוסד קבה שלהבת של יוזמה פוליטית. נצחונותיו של המחנה הקומוניסטי היו באסיה, ובנות מנהיג של עם קטן, הו צ'י מין. ממוסקבה בא רק מכול של איגרות דיפלומטיות, שלא ענינו כמעט איש, והודאה מבויישת כי בסיכוי סוף הגדול בין שני המרשלים — סטאלין וסיטו — צדק המרשל היוגוסלבי חובב המדיניות.

ידידת הוורו של שתי המעצמות האדירות, הענקים המשחקים בפצצות-מימן, היתה התופעה הבולטת של 1955. לעומתן עלו לגדולה מחודשת דחקה המדינאים של העמים הקטנים — בני אזור-הביניים, המעוניינים יותר מכל עם אחר בשלום.

איש 1955 יכול היה להיות אנתוני אידן — המדינאי הבריטי שהחזיר מידה של תבונה וקורררוח למישחק הבינלאומי הרתי-המתח, החזיר יחד עם זאת מידה של אחרות למחנה המערב. אולם המועמד הרציני ביותר היה, כלי של ספק פיאר מנדס-פראנס בכבודו ובי-עצמו — מנהיג של מדינה קטנה (בממדי 1955), שהוכיח כי טיפה של שכל ישר ובלתי מתרגש שקולה כנגד מכול של מליצות גיבורות, רחיות מוסר.

עחונות סיכומים ושיאים

השבוע חיסטו עתונאים רבים ברחבי העולם בארכיוניהם, העלו משם מקרים מוזרים — ולא כל כך מוזרים — שאירעו בשנת 1954, ערכו אותם לסיכום מקיף על השנה החולפת.

אחד הסיכומים המעניינים ביותר נערך על-ידי עתון הערב הפאריסי פראנס-טואר. סיכום זה העמיד במקום הראשון את הדברים אשר לא נראו בשנים הקודמות. ביניהם:

● תושבי איסטנבול יכלו לעבור השנה, זו לפעם הראשונה, את מיצר הבוספורוס על פני הקרח.

● חיל-הגנחתה האמריקאי הזהיר את אנשיו מפני חבלנים, העלולים להגניב פצצות-אטום מסורקות לשטח ארצות-הברית.

● המוזיאון הפריסאי לאמנות מודרנית השיג השנה שיא עולמי: מיליון ו-400 אלף מבקרים בחודש מרס.

● חיילי הצבא הצרפתי התחילו לקבל בוקר בוקר קפה בחלב — דבר שיעלה ל-משרד-הבטחון הצרפתי 400 מיליון פרנק לשנה.

שיאים חדשים. רשימת השיאים הלא-ספורטיביים שהושגו בשנת 1954 אף היא רבת עניין, כוללת בין השאר:

● שיא בריבוי-אכלוסין שהושג על-ידי סין העמיתית: ביוני 1954 הגיע מספר תושבי סין ל-602 מיליון.

● שיא טיסה בהליקופטר: הליקופטר צבאי אמריקאי הגיע ב-20 לנובמבר לגובה של 5735 מטר.

● שיא עילמי בצלילה למעמקי הים. שי הושג בפברואר על ידי הבאת-סקאף של צבא צרפת: 4050 מטר.

● שיא עולמי בירידה למערות. הושג על ידי שני חוקרי מערות צרפתיים, שירדו בצפסמבר לאחת המערות בקרבת גרנובל, צרפת, הגיעו לעומק של 903 מטר.